

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE
V TELČI

TISKOVÁ ZPRÁVA

Na Cenu NPÚ Patrimonium pro futuro nominovali památkáři v Kraji Vysočina kostel v Želivi a tvrz v Sudkově Dole

Telč, 13. května 2016

V letošním roce probíhá již třetí ročník Ceny Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro, jejímž cílem je vyzdvihnout zásluhy o záchranu kulturních památek, významné objevy a nálezy, příklady kvalitních oprav či restaurování a úspěšné prezentace kulturního dědictví. Za Kraj Vysočina byla na Cenu NPÚ Patrimonium pro futuro nominována kompletní obnova klášterního kostela Narození Panny Marie v Želivi a obnova tvrze s hospodářským dvorem v Sudkově Dole na Pacovsku. Oba objekty jsou nominovány **v kategorii obnova památky, restaurování**.

Současná podoba kostela Narození Panny Marie v areálu národní kulturní památky želivského kláštera je dílem Jana Blažeje Santiniho-Eichela. Vznikl po roce 1714. Stavba patří k výjimečným realizacím tohoto architekta v Kraji Vysočina. Také její mobiliář, převážně z doby vrcholného baroka, sestává z památkově hodnotných prvků vysoké uměleckořemeslné a umělecké úrovně. Charakteristické pro Santiniho je gotizující vzor klenebních polí stropu kostela a mimo jiné i způsob, jakým nechal architekt dovnitř architektury vnikat světlo, tedy systém okenních otvorů osvětlujících kůr i lodě kostela.

Stavební obnova kostela spočívala především v sanaci statického narušení stavby, které se projevovalo zásadním způsobem - podélnou rozestupující se trhlinou ve středu klenutí hlavní lodi kostela. V souvislosti s tím bylo nutné posílit barokní konstrukci krovu, aby lépe odolávala horizontálnímu namáhání a plnila tak původní funkci. V rámci nynější obnovy byly také opraveny omítky vnějšího pláště i interiéru, byl proveden nátěr fasády kostela, vnitřní výmalba a vitrážové okenní výplně. Stavební část probíhala současně s komplexní obnovou mobiliáře interiéru kostela a dvojích varhan, a to ve velmi krátkém období od března do října roku 2015. Její součástí byla také celá řada drobnějších i větších úprav, korekcí a rehabilitací kvalitních historických vrstev a detailů stavby (kupříkladu konzervační obnova interiérů dvou věží v průčelí kostela, které se dochovaly v autentické podobě - se Santiniho dřevěnými točitými schodišti a štukovou výzdobou).

Celková obnova kostela zahrnovala velké množství úkonů obnovy na mobiliáři a dalším liturgickém zařízení. Jednalo se o práce z mnoha oborů restaurování a odborného uměleckého řemesla, tedy práce truhlářské, malířské, pozlacovačské a další.

Postupná obnova kostela Narození Panny Marie započala již v prvním desetiletí tohoto století, nicméně příležitost získat prostředky z veřejných zdrojů (EU) byla pocitována jako jedinečná možnost, kterou je zapotřebí využít. S vědomím, že se jedná o velmi náročný úkon jak ve fázi přípravy, tak i provedení, vyvinul vlastník maximální úsilí, které bylo završeno úspěchem. Bylo zapotřebí provést značné množství přípravných prací, vyhodnocení mnoha průzkumů a po získání dotace zvolit výběrovým řízením vhodné realizátory prací. Jak při stavebních činnostech, tak zejména při restaurátorské a související odborně řemeslné obnově bylo nutné reagovat na nová zjištění a zvolit řešení v souladu s požadavky památkové péče a také s podmínkami dotačního titulu.

„Dokončená komplexní obnova kostela Narození Panny Marie v Želivi, zahrnující stavební prvky i mobiliář, patří k nejvýznamnějším realizacím uplynulého roku (2015) v Kraji Vysočina. Především zásluhou vysoce kvalitní restaurátorské a odborně řemeslné práce a schopnosti vlastníka získat a čerpat prostředky z veřejných zdrojů, patří tato realizace k příkladným“, konstatuje ředitelka územního odborného pracoviště NPÚ v Telči Martina Indrová.

Jak se ukázalo, výběr realizátorů byl úspěšný z mnoha hledisek a jak stavební firma, tak restaurátoři a odborní umělečtí řemeslníci dokázali vyhovět požadavkům památkové péče a to i těm, které se objevily na základě nově vzniklých situací v průběhu prací a byly posuzovány v rámci četných konzultací a místních šetření po celou dobu realizace. Součinnost všech zúčastněných stran, spolu s profesionalitou a snahou odvést co nejlepší dílo, vedla k této z hlediska zájmů památkové péče velmi zdařilé obnově, která právem může být vzorem pro podobné akce.

Tvrz a hospodářský dvůr v Sudkově Dole u Pacova je unikátním zachovalým souborem budov a archeologických nálezů, které představují typický vývoj sídla nižší šlechty u nás od středověku až po 20. století. Celý areál utváří společně s tvrzí z přelomu 15. a 16. století obytný objekt a hospodářské budovy z doby kolem poloviny 19. století. Nejhodnotnější stavbou je pozdně gotická věžová tvrz postavená na místě staršího objektu, která od úpravy na sýpku neprošla žádnou zásadnější stavební úpravou. Množství zachovalých stavebních prvků z doby vzniku věže dobře ilustruje způsob života středověké šlechty na sklonku 15. století v chudších podhorských krajích. Objekt se tak řadí mezi nejautentičtější v Čechách. Vnitřní prostory tvrze disponují dodnes velice hodnotnými původními středověkými dřevěnými prvky (např. jeden ze čtyř existujících rámu gotických oken v ČR, schodiště, otisky v omítkách po roubení, pozůstatky po černé kuchyni a dymníku) a dobře zachovanými pozdně gotickými vnitřními omítkami, které byly odborně konzervovány v roce 2001.

V roce 2014 vlastníci přistoupili k realizaci výměny střešní krytiny. Dožilé azbestocementové šablony nahradily nové, vláknocementové, což vedlo k zásadní rehabilitaci již havarijního stavu konstrukce střechy tvrze. Po opravě střešního pláště bylo možné v r. 2015 přistoupit i k obnově vnějších omítek, které se pod vlivem klimatických činitelů zachovaly pouze v určitých úsecích a částečně narušeném stavu. Samotný fakt, že si památka do dnešních dní uchovala tuto součást své stavební substance, z ní činí cenný dokument podávající informace o pozdně gotickém stavitelství. Oprava omítek a vyspárování zdiva byla realizována středověkou vápennou technologií. V souladu s výsledky průzkumu zachovalých částí původních omítek, který provedla technologická laboratoř NPÚ, byla použita metoda dřevem strhávané omítky. Důraz byl kladen na to, aby nové plochy omítky z kopaného písku svou barevností, hrubostí a charakterem nanášení přirozeně splynuly s dochovanými partiemi omítek středověkých. Způsob nahazování kamenného zdiva byl v průběhu obnovy pečlivě konzultován s odborným pracovištěm NPÚ v Telči. V průběhu akce obnovy došlo k nálezu ve zdivu uchovaných konců dřevěného lešení z doby výstavby věže, které byly následně dendrochronologicky datovány do roků kácení 1490 – 1491 a pomohly tak zpřesnit dataci vzniku objektu.

Realizovanou obnovu tvrze lze vnímat jako příkladný způsob kooperace mezi vlastníkem, zhotovitelem, výkonnou i odbornou složkou státní památkové péče a dalšími specialisty či akademickými pracovníky ze spřízněných institucí. Oprava střechy (2014) i obnova vnějších omítek tvrze (2015) byly provedeny s využitím příspěvku poskytnutého z Havarijního programu (MK ČR) a z vlastních prostředků vlastníků.

„Velké ocenění vedle stálého finančního zabezpečení této kulturní památky patří majitelům objektu rovněž za úsilí a vlastní snahu, které do procesu realizace i dalších plánovaných obnov neustále vkládají. Především díky jejich vstřícnosti zůstává starobylá tvrz celoročně volně a zdarma přístupná všem svým návštěvníkům“, dodala Indrová.

Cenu Národního památkového ústavu Patrimonium pro futuro vyhlašuje Národní památkový ústav letos třetím rokem. Smyslem ceny je upozornit na pozitivní příklady a příběhy v oblasti památkové péče, ukázat, co se povedlo, a ocenit ty, kteří se o to zasloužili.

Komise odborníků, která z řady akcí dokončených v roce 2015 v Kraji Vysočina vybrala dvě nejzajímavější a jako vítěze krajského kola je nominovala do celostátního kola ceny NPÚ, zasedala na územním odborném pracovišti v Telči v dubnu t. r. Komise na každém ze čtrnácti územních odborných pracovišť NPÚ vybraly do konce dubna 2016 krajské vítěze a nominovaly je na celostátní ocenění v jedné ze čtyř kategorií - **obnova památky, restaurování; objev, nález roku; prezentace hodnot; záchrana památky**.

Celostátní hodnocení bude probíhat v několika fázích; členové odborné komise nejprve vypracují k nominacím expertní posudky. Ve druhé fázi se členové komise sejdou na společném zasedání, na němž projednají a prodiskutují význam jednotlivých akcí a na základě hlasování navrhnou vítěze každé ze čtyř kategorií.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVIŠTĚ
V TELČI

Ve třetím kole budou návrhy komise předloženy a projednány s generální ředitelkou Národního památkového ústavu Naděou Goryczkovou. S výsledky hodnocení se veřejnost seznámí při slavnostním vyhlášení Ceny NPÚ Patrimonium pro Futuro ve středu 21. září 2016.

Své favority však letos může podpořit i veřejnost; v letních měsících budou lidé moci hlasovat ve veřejné anketě. Na základě výsledků hlasování bude při slavnostním vyhlášení a předávání Cen NPÚ Patrimonium pro futuro udělena i cena veřejnosti. Obě nominace za Kraj Vysočina i jejich „soupeře“ z ostatních krajů proto v následujících měsících blíže představíme.

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Telči, je jedním ze čtrnácti krajských pracovišť NPÚ. Jeho úkolem je naplňovat v Kraji Vysočina poslání odborné instituce památkové péče dané zákonem o státní památkové péči, např. zpracovávat odborné podklady pro rozhodnutí výkonných orgánů, poskytovat konzultace a odbornou pomoc vlastníkům kulturních památek při jejich obnovách a sledovat stav památkového fondu na území kraje. Pracoviště v Telči také zpracovává návrhy na prohlášení věcí či objektů za kulturní památky a podílí se následně na jejich evidenci. Spravuje dokumentační sbírky plánů, fotografií a dalších odborných podkladů ke kulturním památkám, vede veřejně přístupnou knihovnu, vydává sborník Památky Vysočiny, organizuje cyklus přednášek Rodinné stříbro – Památky kolem nás a provádí archeologické průzkumy. Od 1. ledna 2015 působí při ÚOP v Telči Metodické centrum pro vzdělávání, které se zaměřuje na tvorbu edukačních programů a vzdělávání v památkové péči. Další informace najdete na www.npu.cz/uop-telc.

Kontakt:

Ilona Ampapová, prezentace a práce s veřejností, NPÚ ÚOP v Telči, 724 663 511, e-mail:
ampapova.ilona@npu.cz

Popisky fotografií:

Kostel Narození Panny Marie v Želivi:

- 1 – Průčelí kostela po obnově (foto: NPÚ ÚOP v Telči, 2015)
- 2 – Banner s informacemi o obnově kostela (foto: NPÚ ÚOP v Telči, 2015)
- 3 – Průčelí kostela po obnově (foto: NPÚ ÚOP v Telči, 2015)
- 4 – Průběh obnovy interiéru před dokončením (foto: NPÚ ÚOP v Telči, 2015)
- 5 – Chórové lavice a hlavní oltář v průběhu obnovy (foto: NPÚ ÚOP v Telči, 2015)
- 6 – Hlavní oltář, celkový pohled – stav po restaurování; (foto: Milena Nečásková, 2015).
- 7 – Hlavní oltář, detail – stav po restaurování; (foto: Milena Nečásková, 2015).
- 8 – Hlavní oltář, detail způsobu retuše – stav v průběhu prací, před dokončením; (foto: Milena Nečásková, 2015).
- 9 – Hlavní oltář, celkový pohled – stav před restaurováním; (foto: Milena Nečásková, 2015).
- 10 – Průběh obnovy průčelí kostela (foto: Radek Veselý, 2015)
- 11 – Průběh obnovy průčelí kostela (foto: Radek Veselý, 2015)
- 12 – Obnova věže kostela (foto: Radek Veselý, 2015)

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V TELČI

Tvrz a hospodářský dvůr v Sudkově Dole u Pacova

- 1 – Tvrz Sudkův Důl, celkový pohled od jihu – stav před obnovou; (foto: Pavel Macků, NPÚ v Telči, 2014).
- 2 – Tvrz Sudkův Důl, celkový pohled od jihu – stav po výměně střešní krytiny a obnově vnějších omítek; (foto: Terezie Vohralíková, NPÚ v Telči, 2015).
- 3 – Východní fasáda tvrze – pohled na sekundárně zazděné otvory, stav omítek a východní část střechy, stav před celkovou obnovou; (foto: Pavel Macků, NPÚ v Telči, 2014).
- 4 – Východní fasáda tvrze – pohled po doplnění omítek, položení nové střešní krytiny a obnovení paspart kolem okenních otvorů, stav po obnově; (foto: Ivo Laurin, 2015).
- 5 – Západní fasáda tvrze – pohled na nejvíce klimaticky zatěžovanou část objektu s chybějícími omítkami a poškozenou střešní krytinou, stav před obnovou; (foto: Ivo Laurin, 2013).
- 6 – Západní fasáda tvrze – pohled po doplnění omítek, položení nové střešní krytiny a obnovení paspart kolem okenních otvorů, stav po obnově; (foto: Ivo Laurin, 2015).
- 7 – Severní (dvorní) fasáda tvrze – pohled na sešlou, dřevou střešní krytinu a poškozené omítky, stav před obnovou; (foto: Ivo Laurin, 2013).
- 8 – Severní (dvorní) fasáda tvrze - pohled po doplnění omítek, položení nové střešní krytiny a obnovení paspart kolem okenních otvorů, stav po obnově; (foto: Terezie Vohralíková, NPÚ v Telči, 2015).
- 9 – Pohled na krovovou konstrukci po pokládce nové střešní krytiny; (foto: Pavel Macků, 2016.)
- 10 – Pohled na jižní část tvrze přes Návesní rybník, který byl v minulosti součástí vodního opevnění tvrze, stav po obnově; (foto: Ivo Laurin, 2015).